

2. *Arellano-Gault D., del. Castillo-Vega A.* Maturation of public administration in a multicultural environment: lessons from the Anglo-Saxon, Latin, and Scandinavian political traditions // *International Journal of Public Administration*. – 2004. – Vol. 27, № 7. – P. 519–528.
3. *Кондратьюк Т.В.* Державна політика підтримки малого бізнесу: Монографія. – К.: Вид. центр “Академія”, 2003. – 112 с.
4. *The North American Industry Classification System desk reference / JIST Works, Inc.* – Indianapolis: JIST Publishing, 2000. – 570 p.
5. *Chandler J.A.* The United States of America // *Local government in liberal democracies: An introductory survey / Ed. by J. A. Chandler*. – London; New York: Routledge, 1993. – P. 138–158.
6. *Statistical abstract of the United States: 2008*. – Режим доступу: <http://www.census.gov/> – Заголовок з екрана.
7. *Industry at a glance: Government / U.S. Department of Labor; Bureau of Labor Statistics*. – Режим доступу: <http://www.bls.gov/iag/government.htm> <17.01.2008>

Медичне право – важлива складова програми післядипломної підготовки лікарів та юристів

*Н.Б. Мезенцева,
здобувач НАДУ при Президентові України*

*Вже сьогодні роби те,
про що інші почнуть думати завтра
Уїнстон Черчілль*

Кардинальні соціально-економічні зміни, що відбулися у світі за останні роки, переконливо підтверджують, що професійна медична діяльність повинна чітко регламентуватися відповідним чинним законодавством. Саме тому впродовж другої половини минулого століття в багатьох країнах світу належне місце серед інших галузей права отримало і медичне право. Для країн Європейського Союзу, а також США і Російської Федерації давно стало зрозумілим, що підвищення правової культури медичних працівників є життєво необхідним [6].

У контексті викладеного вище цікавим, з нашої позиції, є твердження науковців Донецького національного університету В. Волкова та Л. Дещко про те, що чим вища правова культура лікарів, тим добросовісніше вони виконують свої професійні обов'язки, тим вищі якість і ефективність лікувально-діагностичної допомоги населенню, тим реальніше забезпечуються права і законні інтереси громадян у сфері охорони здоров'я. Водночас чим краще юристи розуміються на особливостях здійснення медичної діяльності, тим кваліфікованішим є захист прав і законних інтересів як споживачів медичних послуг, робіт, товарів медичного характеру, так і медичних працівників, органів управління охороною здоров'я. І, як результат, у теперішній час у більшості зарубіжних медичних та юридичних вищих навчальних закладів як окрема дисципліна вивчається медичне право. Так, курс медичного права вивчається в Пітсбурзькому університеті (США), Оксфордському університеті (Велика Британія). Уже створена, успішно працює та заслужено набуває все більшого авторитету Всесвітня асоціація медичного права (WAML) [4].

Гарний приклад у цьому напрямі показує й Росія: в Московській медичній академії імені І.М. Сеченова з 1995 р. працює кафедра основ законодавства у сфері охорони здоров'я і медичного права, є кафедра медичного права і біоетики в Державному медичному університеті м. Самари, кафедра правових основ і економіки охорони здоров'я в Російському новому університеті (м. Москва). У 2000 р. в Російській Федерації створена Національна асоціація медичного права, видається фаховий журнал “Медицинское право”, у 2004 р. Російською академією медичних наук (РАМН) введено як самостійний та внесено до відділення профілактичної медицини новий фах – медичне право. Воно набуло статусу академічної дисципліни поряд з хірургією, терапією, гігієною тощо [7; 8].

Але Україна – країна унікальна. Підтвердження тому ми знаходимо буквально в усьому, що стосується економіки, політики, суспільного життя. Спростовуючи всі логічні закони розвитку, ми постійно намагаємося знайти якийсь свій особливий шлях. Іноді це вдається, але переважно ми наступаємо на свої та чужі граблі. Як, наприклад, у випадку з медичним правом [1; 2].

У теперішній час, як відомо, в Україні медичного права не існує ні як окремої галузі права, ні як навчальної та наукової дисципліни, ні, тим більше, як нової спеціальності. Але, як показує системний аналіз літературних джерел, медичне право як об'єкт дослідження давно цікавить українських науковців, серед яких С. Стеценко, Б. Гаєвський, Ю. Вороненко, Я. Радий та ін. Зокрема, в Донецькому національному університеті, Харківській юридичній академії імені Я. Мудрого, Ужгородському національному університеті та Львівському національному університеті

імені І. Франка викладається спецкурс “Медичне право” для майбутніх юристів. Набагато гірше відбувається викладання медичного права для українських лікарів. На глибоке переконання автора цих рядків, медичне право повинно ґрунтовно вивчатися лікарями на післядипломному етапі їх підготовки. Доцільним також є викладання навчальної дисципліни “Правове регулювання медичної діяльності” в Національній академії державного управління при Президентові України.

Місією правової освіти у післядипломній підготовці керівників для системи охорони здоров’я України та кадрового резерву (далі – післядипломна підготовка лікарів) є професійна підготовка висококваліфікованих відповідальних кадрів для державного управління системою охорони здоров’я, зокрема її приватного сектору, спроможних розробляти, аналізувати й реалізовувати державну політику; творчо, ефективно й результативно виконувати управлінські функції; сприяти інноваційним процесам у суспільстві з метою утвердження соціальної справедливості, демократії, забезпечення прав і свобод людини, сталого розвитку на основі світових та європейських стандартів.

Правова складова програми післядипломної освіти лікарів має базуватися на між- та багатодисциплінарній моделі підготовки фахівців і повинна включати такі навчальні курси, що виступають системоутворюючими при розкритті сутності права в аспекті охорони здоров’я [2; 6]:

- основи теорії держави і права (ознайомлення лікарів з предметом, функціями та методологією теорії держави і права, закономірностями становлення та розвитку державно-правових явищ);
- основи конституційного права (розкриття змісту основних категорій та інститутів конституційного права, його місця та ролі в національній системі права; порівняльний аналіз досвіду правового регулювання охорони здоров’я окремих зарубіжних країн);
- основи адміністративного права (розкриття змісту основних категорій та інститутів адміністративного права і його значення для ефективного функціонування державного управління; формування у слухачів вміння самостійно орієнтуватись у системі чинного адміністративного права);
- законотворча та нормотворча діяльність (ознайомлення слухачів із системою спеціальних юридичних знань, необхідних їм у практичній діяльності з підготовки законопроектів та інших нормативно-правових актів; формування у слухачів навичок з підготовки проектів законів та інших нормативно-правових актів);
- основи підприємницького права та права соціального забезпечення (формування у слухачів розуміння форм, методів та принципів правового регулювання підприємницької

діяльності; ознайомлення лікарів-слухачів з основними положеннями та інститутами права соціального забезпечення);

- право охорони здоров’я (розкриття змісту правового регулювання суспільних відносин щодо охорони здоров’я населення й медичної та фармацевтичної діяльності).

Після вивчення вищезазначених курсів слухачі повинні:

- відповідно до програми знати основні категорії держави і права та закономірності розвитку державно-правових явищ;
- знати зміст основних категорій та інститутів права соціального забезпечення;
- знати базові положення Конституції України та інших законодавчих актів, що визначають основи державної політики в галузі охорони здоров’я;
- відповідно до програми знати основні категорії права охорони здоров’я та закономірності розвитку правового регулювання медичної і фармацевтичної діяльності;
- засвоїти основні положення законодавчих актів з питань законотворчого процесу та основні правила і вимоги законодавчої техніки;
- вмінти розробляти проекти законів та інших нормативно-правових актів на підставі аналізу ефективності чинних документів у галузі охорони здоров’я;
- за результатами аналізу ефективності та виявлення ознак недосконалості в чинних у галузі охорони здоров’я нормативно-правових документах вмінти розробляти пропозиції щодо їх удосконалення;
- проводити аналіз нормативно-правових та інших документів галузі охорони здоров’я та конкретного недержавного лікувально-профілактичного закладу щодо відповідності положенням підприємницького права;
- засвоїти базові положення нормативно-правових актів, що визначають основи організації та діяльності органів виконавчої влади;
- бути ознайомленими з процедурою проведення судового засідання щодо юридичної відповідальності медичних працівників за професійні правопорушення.

Автор запропонованого дослідження повністю поділяє думку укладачів навчального посібника “Медицинское право Украины” [4] про те, що вже давно назріла необхідність ввести цей курс у програми підготовки як юристів, так і лікарів у нашій країні. Адже добре відомо, що юристи ще недостатньо володіють медичною термінологією, як, до речі, й лікарі – юридичною.

Належне правове регулювання, аналіз та вивчення правовідносин, пов’язаних зі здійсненням медичної діяльності, безумовно, будуть сприяти підвищенню якості медичної допомоги, зростанню ефективності системи охорони здоров’я, реалізації основних прав громадян, зміцненню та збереженню здоров’я укр-

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

їнської нації і, як наслідок, позитивно впливатимуть на вирішення багатьох соціально-економічних проблем у нашій державі.

Розроблені нами місія та стратегія правової складової післядипломної освіти керівників для системи охорони здоров'я України ґрунтуються на тому, що вищезазначені фахівці розглядаються як спеціалісти, підготовка яких здійснюється на основі органічної єдності загального, особливого та індивідуального. На наше переконання, за допомогою саме такого підходу слід розробити і програму курсу "Медичне право" для післядипломної освіти юристів.

Загальне – це складова частина підходів до формування професійної моделі сучасного керівника з державного управління.

Особливе – має свою специфіку і зумовлене особливостями підготовки керівників для медичної галузі як невід'ємної складової української культури.

Індивідуальне – передбачає врахування того, що стримуючим фактором в юридичній підготовці лікарів на рівні післядипломної освіти є дуже невелика кількість фахівців у галузі юридичного забезпечення медичної та фармацевтичної діяльності. На нашу думку, важливою в цьому аспекті є позиція професора С. Стеценка, який один з небагатьох має і медичну, і юридичну освіту. Саме тому його погляди на викладання медичного права для лікарів та юристів ми вважаємо надзвичайно конструктивними. На переконання С. Стеценка, в ідеалі викладати медичне право повинні спеціалісти, які мають дві вищі освіти – медичну та юридичну. У теперішній час в Україні таких фахівців одиниці, до того ж їх (з різних причин) не приваблює викладацька діяльність. Одним з можливих шляхів дієвого впливу на розвиток медичного права як навчальної та наукової дисципліни може бути створення самостійних кафедр, які б займалися викладанням медичного права.

У контексті викладеного вище, вважаємо за доцільне зупинитися на характеристичі моделі сучасного фахівця в галузі медичного права.

На наше глибоке переконання, передусім професіоналізм визначатиме успіх чи неуспіх фахівця у цій галузі права. Професіоналізм – це, насамперед, здатність сучасних спеціалістів визначати з урахуванням умов і реальних можливостей найбільш ефективні шляхи та способи реалізації поставлених перед ними завдань у межах нормативного визначення повноважень. Високий професіоналізм – одна з основних і найважливіших складових сучасного керівника.

З професіоналізмом фахівців у галузі медичного права тісно пов'язана культура управлінської діяльності. Ми погоджуємося з тими дослідниками цієї проблеми [3], які під культурою управлінської діяльності розуміють такий рівень державницького розвитку системи управління, що визначається професіоналізмом, компетентністю, моральними принципами державних службовців, їх здатністю створювати умови для ефективного впливу системи на реальне життя громадян.

Коли мова йде про культуру управлінської діяльності як про основу професійної моделі фахівця у галузі медичного права, не можна не погодитися з думкою професорів Б. Гаєвського та В. Ребкала [3] про те, що культура сучасного фахівця повинна спиратися на патріотизм, який, у свою чергу, ґрунтується на базових національних засадах.

З метою конкретизації загальних підходів до формування професійної моделі фахівця у галузі медичного права у частині особливостей їх використання дослідимо зазначені вище складові успішної діяльності. У табл. 1 (за матеріалами [5]) подано співвідношення між групами якостей, що характеризують організаційно-управлінську діяльність керівника, та критерії їх оцінки.

Таблиця 1

Ранжування груп якостей та критерії їх оцінки в організаційно-управлінській діяльності фахівця сучасного типу

Ранги якостей	Групи якостей	Критерії оцінки
1	Професіональна управлінська компетентність	Наявність професійних знань та вмінь у сфері управління, досвід роботи на конкретній управлінській посаді
2	Організаційні якості	Вміння будувати взаємовідносини з людьми
3	Діловитість	Ставлення до роботи
4	Моральність, духовність	Ступінь вияву морально-етичного рівня індивіда
5	Політична культура	Ставлення до інтересів суспільства та трудового колективу, повага до особистості
6	Працездатність	Здатність до активної тривалої творчої діяльності

На завершення короткого викладу основних складових професійної моделі сучасного фахівця в галузі медичного права зазначимо, що дуже важливою сферою управлінської діяльності є сфера особистості спеціалістів, їх якості, що визначають здатність керувати самим собою. Адже саме особистість – всебічно розвинена, високоосвічена, професійно підготовлена

окрема людина як найвища соціальна цінність – стає головною рушійною силою поступу України у формуванні демократичної та правової держави.

На підставі викладеного вище варто зробити такі узагальнюючі висновки:

1. Питання права, медичного права та законотворчої діяльності ще не стали однією з важливих складових

вих післядипломної підготовки керівників для системи охорони здоров'я України та юристів-практиків.

2. Місією розробленої авторами правової складової післядипломної підготовки керівників для системи охорони здоров'я України та кадрового резерву є професійна підготовка висококваліфікованих відповідальних кадрів для державного управління системою охорони здоров'я, зокрема її приватного сектору, спроможних розробляти, аналізувати і реалізовувати державну політику у сфері охорони здоров'я.

3. Встановлено, що основними складовими професійної моделі фахівця в галузі медичного права є такі: професіоналізм, культура управлінської діяльності, патріотизм та особистісні якості.

4. Визначено, що в Україні практично відсутні спеціалісти, які б мали необхідний обсяг знань як у сфері юриспруденції, так і в медицині; очевидною є неконсолідованість діяльності представників правової та медичної науки.

5. Системний аналіз опрацьованих у процесі роботи літературних джерел доводить, що питання науково-теоретичного обґрунтування засад медичного пра-

ва в Україні комплексно не розглядалися. Саме тому в контексті зазначеної проблематики подальшої розробки потребують: теоретико-методологічні засади дослідження медичного права; особливості медичного права як навчальної та наукової дисципліни, її роль і місце в системі правової та медичної науки і практики; особливості правового регулювання медичної діяльності в різні історичні періоди України (зокрема, особливий науковий інтерес становить дослідження законотворчої діяльності в Україні у бездержавний період, у період визвольної боротьби українського народу за відновлення власної держави (1917–1920 рр.) та впродовж державної незалежності (1991–2008 рр.)); питання гармонізації національного законодавства України у галузі охорони здоров'я з правовими стандартами Ради Європи та Європейського Союзу; механізми взаємодії органів управління та лікувально-профілактичних закладів державної системи охорони здоров'я України з приватними медичними підприємствами, об'єднаннями та кооперативами, а також правове регулювання діяльності відомчої медицини.

Список використаних джерел

1. *Вороненко Ю.В., Радий Я.Ф.* Медичне право в системі права України: стан і перспективи розвитку // Український медичний часопис. – 2006. – № 5 (55). – С. 5–10.
2. *Вороненко Ю.В., Радий Я.Ф.* Право – важлива складова програми післядипломної підготовки керівників системи охорони здоров'я України // Український медичний часопис. – 2006. – № 6 (56). – С. 35–39.
3. *Гасвський Б.А., Ребкало В.А.* Чи спроможна сучасна наука управління впливати на становлення українського менталітету? // Вісник УАДУ. – 1996. – № 3. – С. 44–57.
4. *Медицинское право Украины: Учеб. пособ. / В.Д. Волков, Л.Н. Дешко, В.П. Заблоцкий и др.* – Донецк: ДонНУ, 2005. – 268 с.
5. *Персональный менеджмент: Учеб. / С.Д. Резник, С.Н. Соколов, Ф.Е. Удолов и др.* – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФА-М, 2002. – 622 с.
6. *Радий Я.Ф.* Медичне право – важлива складова програми післядипломної підготовки керівників для системи охорони здоров'я // Управління закладом охорони здоров'я. – 2007. – № 7. – С. 91–94.
7. *Сергеев Ю.Д., Мохов А.А.* Основы медицинского права России: Учеб. пособ. / Под ред. Ю.Д. Сергеева. – М.: ООО “Медицинское информационное агентство”, 2007. – 360 с.
8. *Стеценко С.Г.* Медицинское право: Учеб. – СПб.: Изд-во “Юридический центр Пресс”, 2004. – 572 с.

Стратегічні орієнтири формування ефективної системи муніципального фінансового контролю

*О.Д. Скопич,
аспірант НАДУ при Президентові України*

Трансформаційні процеси в українському суспільстві зумовлюють необхідність вирішення важливого завдання – створення в державі дієвої фінансово-бюджетної системи та ефективних механізмів для її подальшого вдосконалення. Це вимагає переосмислення ролі держави у здійсненні фінансового контролю взагалі та місцевих бюджетів зокрема, концепції зовнішнього та внутрішнього фінансового контролю,

взаємозв'язків структурних елементів державного контролю як цілісної системи.

В умовах переходу до ринку зростає проблема формування бюджетів місцевого самоврядування для проведення науково обґрунтованої соціально-економічної політики, що пов'язано з накопиченням, розподілом і використанням фінансових ресурсів. Дотримання суб'єктами місцевого самоврядування чинного законодавства із зазначених питань залежить від функціонування організаційно-правового механізму